

İstanbul su yollarının inşasına aid bir kaynak

EYYÛBÎ'NİN MENAKIB-I SULTAN SÜLEYMAN'I

Robert Anhegger

Nüshanın tavsifi — Kendisini Eyyûbî mahlâsiyle tanıtan şâirin bu eseri, *Menâkib-ı Sultan Süleyman Han* yahut *Risâle-i Pâdşah-nâme* adını taşımakta ve Süleymaniye kütüphanesinde Esad Efendi kitapları arasında 2422 numarada bulunmaktadır (bk. Forrer: *OHI*, nr. 41 ve Babinger: *GOW*, s. 64 ve 74, II.¹). 8° eb'adında, 72 yapraktan ibâret ve her sahifesinde yıldız çerçeve içinde vasatî on bir beyit hesabıyla 1495 beyti hâvi olan eserde 1/b deki başlık renkli, öbür başlıklar ise sadece kırmızıdır. Hezec vezniyle kaleme alınmış olan bu manzum eserin elimizdeki yazması, harekesiz nesih ile yazılmış olup 1/b de: *ایم دایم که شد با حمد نه افلاک قائم حمدت الله بالاخلاص دایم* beytiyle başlamakta ve 72/b de beşinci beyit olan:

Dilersenüz halâs ola cefâdan

Bu mücrîmi unutmanız du'âdan

beytiyle sona ermektedir. Müstensih adı ile istinsah tarihini ihtiva etmeyen yazma, gerek üslûbu ve gerek yazı karakteri itibâriyle XVI. asra aiddir.

Muhteviyat — 1/b: Mûnâcat ve na't; 10/a: Sebeb-i te'lif-i kitâb; 12/a: Sultan Süleyman'ın (husûsiyle kahramanlıklarının) medhi. Bundan sonraki bahisler, muhtasar bir şekilde Sultan Süleyman'ın seferlerini ve fütühatını tasvir etmektedir, ki, sırasıyla şunlardır: 14/b Belgrad; 15/b Rodos; 16/a Budin; 17/b Bec (Viyana); 19/a Sefer-i Alaman (Karl V. e karşı); 19/b Bağdad; 21/a Korfu vs.; 22/a Bogdan (Moldavya); 23/a Sefer-i İstabor (948/1541 Macar seferi);

¹ Babinger, kitabın ismini kayd ile iktifa eylediği halde, müellifin mahlasını zikrettiği yeri gözden kaçıran Forrer, nüshanın tavsifini de veriyor. (L. Forrer: *Handschriften Osmanischer Historiker in Istanbul Der Islam* 26, 1946, s. 173-220, kısalt.: *OHI*), fakat gösterdiği sahife numaraları kısmen yanlıştır.

23/b İstoni Belgrad (= Székesfehérvár, Stuhlweissenbur); 24/b Van; 26/b Nahçıvan seferleri. Pâdişahın mütemayiz vasıflarını öven üç fasıldan sonra (27/b v.dd.; 29/b v.dd.; 31/b v.dd.) yaptırdığı hayrât ve ebniyenin toplu bir halde sayılmasına geçiliyor: 33/a Mekke (Kâ'be); 34/b Medine; 35/a Kudüs; 35/a Şam'daki eserlerden bahsediliyor ve 35/b.de bu nevi eserler umumî şekilde zikrediliyor. 36/b Payitahtta yaptırılan câmi-i kebir (Süleymaniye); 38/a Medreseler; 38/b İmâret ve 38/b Dâr-üş-şifâ övülüyor. Yazmanın esas kısmını 39/a da başlayıp 67/b.de biten, su yolları ve su yollarının tâmir ve tecdidi teşkil ediyor. Bunların arkasından şu bahisler geliyor: Büyük Çekmece köprüsünün ta'miri (67/b); «Zikr-i taksirât-u öZR kenden-i dergâh-i Bâr-i Ta'âlâ» (68/b); nihayet «Der menâkib-ı hazret-i Ebû Eyyûb Ensârî» (70/b) Son yaprakta, metne dâhil olmayan ve başka bir el tarafından yazılmış bulunan Osmanlı hânedanının İkinci Süleyman'a kadar gelen bir şeceresi mevcuttur.

Müellif — Tezkirelerin, hakkında hiç ma'lûmat vermedikleri, ancak OM de² bahsi geçen Eyyûbî hakkındaki bilgimiz, bizzat eserinde söylediklerinden ibâret kalıyorsa da, aşağıdaki beyitlerinden anlaşılacağı üzere bu ma'lûmat, hemen hemen hiç mesâbesindedir. Müellifin mahlâsının Eyyûbî olduğunu şu beyitlerinden öğreniyoruz:

Düzen söz dürlerin cân riştesine

Ki ya'nî bende Eyyûbî kemîne

(39/a, 6. beyt; bk. ayrıca 66/b 1 ve 72/b 4)

Aşağıdaki beyitler, onun Eyüp'lü olduğunu gösteriyor:

71/a 5 Ebû Eyyûb Ensârî ki ey yâr

Ki olduk biz anun kurbinde her bâr

72/a 9 Çün oldum ben anun kurbinde hâsıl

Niçe hafte niçe ay-u niçe yıl

10 Anunçün mahlasum Eyyûbî etdüm

Tabî'atla diyâr-i nazma gittüm³

² Bursa'lı Mehmed Tâhir, *Osmanlı müellifleri*, İstanbul, 1300, III, s. 9 vd.:

«Sultan Süleyman devri tarih-şinas şu'arasından olup Eyüb'lüdür. Görülebilin üç eserinde ismini tasrih etmiyor, yalnız Eyyûbî ile iktifa ediyor.» Sultan Süleyman tarihçesinden başka «Firdevsî Tusî'nin meşhur Şehnâme'sini tercüme etmiştir... Bir de matbu' Ebû Alî Sinâ hikâyesinin kenarında Hâtem-nâme isminde bir eseri vardır.»

³ Metinde tatbik edilen transkripsiyon imlâ v.s. mecmuaca tesbit edilen prensiplere göre yapılmıştır. Vokalizasyona gelince: metin Osmanlı türkçesi bir

Asıl ismiyle hayatına âit sâir husûslar bilinmemekle beraber yeniçeri ağası Ali ağa ile ve umûmiyetle yeniçerilerle bilhassa alâkadar oluşuna bakarsak, Eyyûbî'nin, onlarla herhangi bir suretle münâsebettar bulunduğunu yahut bundan faydalanmak ümidinde olduğunu tahmin edebiliriz. Eyyûbî mahlâsı arkasında gizlenmiş şahsın kim olduğunu tâyine medar olacak yeni malzemeler bulmak, belki bundan sonraki araştırmaların muvaffakiyetini teşkil edecektir.

Eserin adı — Metinde, bu hususta kat'î bir isim zikredilmemekle beraber «kitâb» gibi umumî adların yanı sıra eserden yer-yer «menâkıb» diye de bahsedilmektedir. Baştaki boş yaprakta bulunan ve yazı husûsiyetine göre son zamanlarda yazıldığı tahmin olunan «Manzûm menâkıb-ı Sultan Süleyman aleyhi'r-rahman» başlığı, kitabın içindeki bu kayıtlardan çıkmış olacağı gibi ihtimal, kitabın «*Menâkıb-ı Sultan Süleyman*» ismini taşımasına da yine bu kayıtlar yol açmıştır. Buna mukabil ikinci «*Risâle-i Pâdşah-nâme*» başlığı müstensih yazısına yakın bir yazı ile yazılmış bulunmakla ilk isimden daha eski bir karakter taşımaktadır.

Eserin te'lif tarihi — Eserde te'lif senesi zikredilmemiş olmasına rağmen bu noktanın, aşağıdaki mütâla'alara istinaden kısmen hakiykatte yakın bir şekilde tesbiti mümkündür: Eyyûbî, bir taraftan son harb hâdisesi olarak 1553/54 İran seferinden bahsettiği gibi, bir taraftan da su kemerlerinin tâmiri dolayısıyla İstanbul'un selâmete çıkmasının eserini yazmak hususunda sâik olduğunu kat'î bir lisan ile belirtmektedir. Bundan, 1554 de başlanan su yolları te'sisatı Eyyûbî'ye ilk defa, böyle bir eser yazmak fikri vermiştir şeklinde bir netice çıkarabiliriz. Şu var ki bu fikir, ancak 1563 yılında fırtınadan yıkılan su kemerlerinin tâmirinden sonra, elimizdeki ihtimallere göre de yeniçeri ağası Ali Ağa'nın⁴ 975 yılında (9/VIII/1567 de başlar) Kapudan pa-

geçiş devrinde bulunduğu zaman kaleme alınmıştır. Edebî bir eser olduğu göz önünde tutarak umumiyetle eski osmanlıcaı esas olarak almakla beraber metinde görülen yeni şekillere riayet edildi. (Yazmanın harekesiz olmasına rağmen, yer yer harekeli kelimeler geçiyor). Eyyûbî'nin vezne iyice hâkim olduğu görülüyor. Arapça ve farsça kelimelerde imlâ ve zihafalara az raslanır, ms. zihaf-lardan: 12/a, 2 hiç; 46/a, 3 tedbirlerinden; 49/b, dulab; 56/b, esirler; 60/b, 4 hatibler hem imamlar — İmâleler: 11/b, 1 mevsim; 48/a, 4 zemâne. Nadir imlâ hatalarından: 11/b, 1 mevsim; موسم; 39/b, 7 lik: لیک; 50/b, 4 sakkaalığı: صقالی 59/b, 1 damı: طاسی (?)

⁴ Ali Ağa için bk. sahife 137

şalığa tâyininden önce tahakkuk etmiş olsa gerektir. Çünkü Eyyûbî, bu tâyin hâdisesini belirtmeden geçemezdi. Buna mukabil, Tayyib Gök-bilgin, Eyyûbî'nin, Sultan Süleyman'ın âsârını muhtasar bir şekilde sayması haricinde sâir vekayi' namına yalnız Pâdişahın seferlerinden bahsettiğine ve İran seferi ile su yollarının tâmiri arasında başkaca bir sefer bulunmadığına işâret etmektedir. Lâkin her iki nokta-i nazarda bizi eserin, tâmiratın hemen akabinde te'lif edilmiş olduğu neticesine götürür. Eyyûbî, sebep-i te'lif kısmında, su kemerlerinin tamir edilme-siyle İstanbul'un yazları su kıtlığı çekmekten kurtulmasını, eserin ya-zılmasına sebep gösteriyor⁵:

10/a 9 *Sebeb-i te'lif-i kitâb (42 beyit)*

11/a 9 Şehenşâh-i yegâne zill-i yezdân

Emîr-ül-mü'minin Sultan Süleymân

10 Anun tahtı idi şehir-i Sitanbul

Ederdi lutf-ü ihsân anda bol bol

11 Sitanbul şehrinün budur beyânı

Anun az idi hem âb-ı revânı

11/b 1 Şitâ mevsimi geçse yaz olurdu

Giderek suyu anun az olurdu

2 Katı kaht olur idi suya Hakkaa

Alınmazdı beş on akçaya sakkaa⁶

3 Mûsâfirün darılır koşca cânı

Kalır tâ subha dek teşne zebânı

4 Yarılır başlar hiç eğme⁷ desti

Ki anda gördiler desti⁸ be-desti

5 Ağustos kurbağası gibi yârân

Ağız açmış kalurdu teşne 'hayrân

6 Olub dil-teşne âb-ı cûy-bâra

Zemîn etmişdi bağrın pâre pâre

7 Serâb olur kazâ'-i deşt-ü⁹ vâdî

Buhâra garkolur dehrün sevâdî

8 Cihân halkı olmaz teşne vü ac

Anunçün cümle âlem suya muhtâc

⁵ Su sıkıntısı için ayrıca bk. Peçevî, *tarih*, İstanbul, 1283, I, 424 Selânikî, *tarih*, İstanbul, 1281.

⁶ Veya: Almazdı?

⁷ Veya: Anma?

⁸ Metinde: Destü.

⁹ ü: ilâve.

- 9 Şu yerün olmasa âb-ı revânı
Tuyûrun olmaz anda âşyânı
- 10 O kûhun çağlayub akşa bınarı
Dohıdur vahş-u tayr ile kenârı
- 11 Şu bâğun kim akar hoş âbı vardur
Pür olub mîve-i unnâbı vardur
- 12/a 1 Susuz yerlerün olmazmış nebâtı
Anunçün cümleñün mâdur hayâtı
- 2 Ne yerler var susuz hiç dadı yokdur
Anı kim gördi bilmez adı yokdur
- 3 Sudur ma'mûr eden cümle cihânı
Susuz yerde niderler hânümânı
- 4 Sudur cân nahline veren hayâtı
Susuz kalsa kişi ister memâtı
- 5 Bu denlü güft-ü gûdan anla maksûd
Menâkıb naklidür kim ola ma'dûd
- 6 Ki ya'nî eyleyim suyun beyânın
Nice geldüğünün yer yer ayânın
- 7 İlâhî fazl-ile ihsân senündür
Înâyet eyle kim fermân senündür

Metin — Sultan Süleyman'ın seferlerine ait bahisler kaynak kıymeti taşıyamıyacak derecede kısadır, ancak şu hususları belirtmek icab eder: Eyyûbî diğer kaynaklara mutabık olarak Belgrad ve Rodos'un fethini 927(1521), 928(1522) yıllarında göstermekle beraber Mohaç muharebesini, Viyana muhasarasını, Karl V. (sefer-i Alaman) seferlerini 932, 933, 937 (1525/27, 1530/31) senelerine alır. Halbuki Viyana muhasarası 936/1529 ve Alaman seferi ise 938/1532 dedir. Viyana önündeki muvaffakiyetsizliği, aşağıdaki beyitlerden anlaşılacağı gibi, tam bir zafer şeklinde gösterir:

- 18/b 8 Eline aldı anun şâhı tâcı
Dedi her yıl alunuz siz harâcı
- 9 Gelür şimdi anun her yıl harâcı
Ki gelmezse yıkılır taht-u tâcı

Teferruat kabîlinden şunlara işâret edilebilir: Eyyûbî'ye göre Moldavya seferinin sebebi, bir yabancı'nın ortaya çıkıp tahta hak iddia edisidir. Eyyûbî, 1541 Macar seferinin sefer-i İstabor şeklinde¹⁰ adlan-

¹⁰ Tabor kelimesi türkçeye macarcadan gelmiştir. İstabor (استابور kelimesi her halde böyle okunsa gerek) şeklini izah edemedim. Sefer-i İstabor tâbiri

dırılmasını, imparator mensublarının, Budin muhasarasında mevcut olan ordugâhına izafe ediyor. 1548 İran seferinde Osmanlı ordusuna refakat eden İran şehzâdesi Elkas Mirza'nın âkibeti hakkında Eyyûbî, şu izahatı vermektedir: Elkas, verdiği sözü tutmayarak İran'a yaptığı bir yağma seferinden geri dönmemiş, bu sûretle bir ihanette bulunmuş, fakat pusuya düşürülüp öldürülerek müstahak olduğu cezayı da bulmuştur. Eyyûbî, vaitlerinde durmayanları bekliyen mukadder âkibetin bu olduğunu da sözlerine ilâve eder.

Su yollarından bahseden fasıllarda tasvirler şairane bir çerçeveye içine alınmıştır. Bu parçalardan müspet olarak, yâni su kemerlerinin inşâ ve tamiratına âit olan kısımları aşağıdaki şekilde topliyabiliriz. Bu kısımlardan aynı zamanda *Menâkib-ı Sultan Süleyman*'ın edebî değerini de anlamak kabil olacaktır:

39/a *Der hayrât-ı su yolu-yı hazret-i Sultan
Süleyman (23 beyit)*

39/b 2 *Tecessüs eyleyüb o şâh-ı devrân
Dedi var mı dahı bir hayr-u ihsân*

Pâdişah'ın buna aldığı cevap şudur:

5 *Belî var bir dahı ey şâh-ı a'zam
Velî müşkildür ol emr-i mu'azzam*

6 *Akıtmak Şehr'e bir âb-i revânı
Halâyık bula tâze zindegânî*

7 *Selefde ana bir şâh-ı zafer-fer
El urdı lîk olmadı müyesser*

8 *Akıtmak istemişdi anı ol şâh
Velî yollarda kalub oldı güm-râh*

Bunun üzerine Pâdişah su yolları yaptırmaya karar veriyor :

39/b 11 *Hemân-dem Şâh-ı âlem etdi niyyet
Hazîne açdı sarf etdi azîmet*

40/a 1 *Müvekkel eyleyüb bir bende-i hâs
Binâya urdı el bâ-cidd-ü ihlâs*

başka menbalarda da geçiyor, meselâ Pegevi'de (*agn.esr.*, I, s. 225). Fakat aynı müellif diğer yerlerde yalnız tabor şeklini kullanıyor.

Tabor kelimesi için krs. J. Melich, *Über das ungarische Wort tabor, Ungarische Jahrbücher* XV, 35, 529-540; ayrıca bk. J. Németh, *Über den Ursprung des türkischen Wortes tabor, oyn. esr.* 541-547 ve Fekete, Lajos: *Az oszmánli-török neli hodoltsagkori magyar jövevényiszavarayr.* bk. (Levélitári közlemények'den?) s. 264.

2 Nice sa'y-i belîğ-ü sarf-i ikdâm¹¹

Edüb çalışdılar her subh tâ şâm

3 Hazâyin harc olub çekildi zahmet

Ki buldılar Şeh eşîğinde devlet

Fakat müthiş bir fırtına, bu büyük eseri bir gecede harab eder:

4 Murâdı tîri ermişken nişâna

Sitanbul içre olmuşken revâne

5 Kazâ'-i kudret-ullâh ile nâcâr

Havâdis seyli yıkdı anı ey yâr

40/a 8 *Hikâyet (8 beyit)*

Kıssadan hisse: Kimse kaderinden kaçamaz.

40/b 6 *Ender kazâ'-i Yezdân ve harâb şüden-i*

*kemer-i âb-ı revân*¹² (27 beyit)

11 Metinde: nice sa'y-u

12 ve ilâve

971/1573 de yazılmış küçük bir eser bu fırtınadan bahseder: Abdüllatif müste-hîr be-Eflâtun b. Şeyh Dervîş Mehmed el-Şîrvânî: Hikâyet-i âmeden-i seyl be-İstanbul. Topkapı-Sarayı Müzesi, Hazine kütübhanesi Nr. 1570 Fârisî, 15 yaprak, 15×25 1/2, 14 satır, talik. Bununla beraber bu eserde mevzuumuzla ilgili yeni bir ma'lûmat yoktur.

Selânîki Mustafa (s. 2), bu vak'anın 971 senesi muharrem ayını sefer ayına bağlayan gecesinde vuku'bulduğunu (20.9.1563) yazdığı halde Ayas Paşa'nın oğlu olan Yümnî bir tarih beytinde bu hâdisenin 970 senesine âid olduğunu söy-liyor. Yümnî'nin bu şiirini Ahdî tezkiresinde buluyoruz. Görebildiğim nüshalar-dan Üniversite kütübhanesi T. Y. 2604 numaralı nüshada Yümnî'nin bahsı geç-miyor, Topkapı-Sarayı Müzesi, Hâzine kütübhanesi 1303 numaralı Ahdî tezkire-sinde Yümnî'nin ismi geçerse de bizi alâkadar malûmatı ihtiva etmiyor. Buna mukabil Ali Emîrî tarih yazmaları arasında No. 774, v. 44a ve Beyazid Umumi kütübhanesinde 10266 numaralı yazmada v. 19a da; şu satırları okuyoruz: «Sene 970 de şeh-r-i İstanbul'da ağustos zamanında berk ü bârân u seyl-i firâvân ge-lüb, niçe niçe ma'mûr evleri virân etdükde bu târîh-i âbdârı ketebe etmiş:

1. Bir alâmet zâhir oldı şeh-r-i İstanbul'da kim

Halkun efgânı zeminden âsmâne çıkdı ya (۴)

3. Öyle ifrât ile yağmur yağdı kim niçe evi

Seyl alub hâşâk-veş deryâya anı tıkdı ya (۴)

Vehm-i ra'd u berk ile Yümnî dedüm târîhini

یلدرمه سیل قسطنطینی قیدی قیدی به سنه ۹۷۰

(Millet ktb. nüshasında s. 4 tıkdı yerine: tıkindı)

Bu metinden anlaşılacağına göre iki tarih arasındaki farkı filhakika pek büyük değildir: 970 senesinin zilhicce ayı 22.VII.1563 de başlar, bütün fark an-cak 6-7 haftadan ibâretdir. Diğer taraftan Yümnî'nin tarih beytinde قیدی bir

41/a 1 Atub her sengin anun bir diyâra

Edüb her gûşesini pâre pâre

2 Binânun kaddini ham etdi devrân

Pür olub âb ile deşt-ü biyâbân¹³

3 Yıkıldı sedd-i âb-i pür-letâfet

Sitanbul kavmi çekdiler kasâvet

Hükümdar, hasarı teftiş etmek için, bizzat yerine gider:

41/b 2 Binânun üstine çün geldi Hünkâr

Görüb Hakk'un celâlin basdı efkâr

7 Dedi gönlinden anı hem gözi ter

Ölürsem bunu Şehr'e kim ileter¹⁴

42/a 1 *Tefekkür-i hazret-i Sultân Süleymân der ta'mir-i*

kemer-i âb-i revân (35 beyit)

Pâdişah müşavere ve mülâhazadan sonra, yeniçeri ağası Ali Ağa'yı huzuruna çağırıp ona hitaben şöyle der:

42/b 11 Bilürsin kim akıtdum Şehr'e bir âb

Yıkılmışdur anı var durma sen yab

43/a 1 Erüb emr-i Hudâ yıkıldı ol su

Nidelüm kim Hudâ emri durur bu

6 Dur-ındı bu husûsa eyle tedbîr

Ne lâzım ise arz et bana bir bir

Pâdişahın, zorluğuna bilhassa işâret ettiği bu vazifeyi, Ali Ağa bir çok dua ve senalardan sonra kabul eder.

43/b 4 *Sifâriş kerden der hizmet-i Kapudan Paşa*¹⁵ (34 beyit)

Bundan başka, kapudan-ı deryâ Piyâle Paşa'nın emrinde olan deniz efradının da çalıştırılmasına ve işin, bunlarla yeniçeriler arasında taksim olunmasına karar verilir. Piyâle Paşa da mezkûr karardan hemen haberdar edilir:

44/a 1 Uzun Kemer ki gûyâ âsmândur

Hudâ'nun kudretinden bir nişândur

2 Göreyin seni kim nice edersin

Rızâ'-ı Şâha nicesi gidersin

3 Yeniçerilerüm ağasına hem

Ana Mağlova'yı ismarladum hem

elif ilâve edilerek 970 yerine 971 oluyor ki bu Selâniki'nin verdiği senedir. Zaten iki menbadan Selâniki çok daha şayan-ı itimaddır.

¹³ ü: ilâve.

¹⁴ Metinde: ben ölürsem. o halde ileter yerine ilter okumak lâzımdır.

¹⁵ Metinde: şifâris.

Ali Ağa huzurdan çıkar çıkmaz, yeniçerilere toplanma emrini verir. Toplanma yeri yeniçerilerle dolunca, bir nutuk irâd ederek onlara hem kahramanlıklarla dolu mâzilerini, hem de Pâdişah'ın kendilerine ihsan ettiği nimetleri hatırlatır ve Hükümdâr'ın emrini hemen yerine getirerek bütün bu hayırlara ve nimetlere liyâkatlarını isbat etmeğe onları dâvet eder.

45/a 6 *Der şurû'-ı hazret-i Ağa (14 beyit)*

Bundan sonra yeniçerilerin iş yerine hareketleri gelir ki, orada çadırlar kurulur. zâbitlerle efrâda yemek dağıtılır. Bilâhare yıkılan yerler teftiş edilip, ilk tedbirler alınır:

45/b 9 Oradan etdi mi'mâr ana tedbir

Binânun çatlağını yıkdı bir bir

10 *İnhidâm-i binâ ve pâk kerden-i temel-i ô (7 beyit)*

46/a 2 Azim urganlar atdılar binâyâ

Kopardılar erüb Hak'dan inâye

3 Ayırdılar binâyı yerlerinden

Şaşırmasun Hudâ tedbirlerinden

5 Açıldı pes temel oldı müheyyâ

Safâlar sürdiler a'lâ vü ednâ

6 Binâyile edüb muhkem savaşı

Komadılar temelde zerre taşı

46/a 7 *Seyr kerden-i Pâdişâh-ı âlem-penâh binâra (8 beyit)*

Pâdişah teftiş esnasında elde edilen başarıyı görür:

46/b 3 Çağırdı yanına ol dem Ağayı

Yeniçeriye çok etdi du'âyı

46/b 5 *Der Uzun Kemer hidmet-i Kapudan Paşa (7 beyit)*

Fakat Piyâle Paşa emrindekilerin çalışmakta oldukları Uzun Kemer'de vaziyet büsbütün başkadır:

7 Gelüben gördi ol dem Şah-ı İslâm

Velî iş bulmamışdı hergiz itmâm

Hükümdar, deniz efradının, denizde her ne kadar işgüzar iseler de, karadaki işe pek yaramadığını görür; müellif buna dâir bir atasözü de zikreder:

47/a 1 Ki erde bir hüner yeter demişler

Atalar sözde sükkerler yemişler

2 *Sifâriş kerden-i cümle-binâra ber Ali Ağa (19 beyit)*

Bunun üzerine bütün ta'mirât işi yeniçerilere bırakılır ve Ali Ağa bina emini tâyin edilir.

47/b 11 Şurû' kerden-i kâr-i binâ-i kemer (25 beyit)

Pâdişah bu esnada bilhassa mimârla işbirliği hususunda dikkatli olmayı tavsiye eder:

48/a 1 Dedi mi'mar ağa ile yüri var

Bu işe eyle ol üstâdi sen yâr

2 Edüb tedbîr anunla işbu hâli

Sakin olma bu işde lâ'ubâlî

3 Ki oldur pişvâsı san'atınun

Pes oldur muktedâsı san'atınun

4 Odur şimdi zemâne feylesûfı

Binâ ahvâlinün keskin süyûfı

5 Kamu üstâdun oldur reh-nümünü

Ki kûh-u deşt anun ölmüş zebûnı

6 Geçer hükmi anun ka'r-i zemîne

Ki her sözi değer dürr-i semîne

7 Ana vermiş Hudâsı çok kerâmât

Komış sadrında anun özge hâlât

8 Aristû'lar göreydi ol ferîdi

Olalardı anun cândan mürîdi

11 Gelüb mi'mâr ağa ile hemân-dem

Ne lâzım ise tedbîr etdi muhkem

Mevcut olan bütün işçiler çağırılır:

48/b 1 İş üstine gelüb ağa-yı bennâ

Edüb iş hâlini ol dem temâşâ

2 Eli altında olan cümle neccâr

Şeh'un emriyle kıldı cümle ihzâr

3 Yayalar beği ile yayabaşı

Müsellimler ile cümle subaşı

4 Acemî oğlanı heb cümle yekser

Etekler belde hâk ile berâber

5 Yeniçeri gelüb kollı kolinca

Düzildi hizmete yollı yolınca

6 Temel yerine edüb haylı ikdâm

Çalışdılar yiğitler subh tâ şâm¹⁶

7 Budur bennâ içinde olan âyîn

Ki her biri bir işe oldı ta'yîn

16 mt.: subh u tâ

- 9 Kimi taş-u kimi toprak çekerler
Kimesi çalışub suyn dökerler
- 49/a 4 *Temel kerden binâra (28 beyit)*
Artık esas inşaata başlanma zamanı gelmişti:
- 49/a 5 Derûndan bağlamış mi'mâr niyyet
Temel salmağa etdi çünki himmet
- 9 Mübârek sâ'at ile başladılar
Temel ka'rını kırı taşladılar
- 11 Gelüb Şeh cânibinden halka ihsân
Kesildi Hak yoluna niçe kurbân
- 12 Ağa etdi konukluk dinle ey cân
Neler etdi neler dinle müselmân
- 49/b 3 Bırakdılar anun ka'rına ahcâr
Ki benzer kûha her birisi ey yâr
- 4 Görürlerken temel emrini ey cân
İnerdi gâh¹⁷ gâhî ebr-i bârân
- 5 Zemîne saldılar lag'mı nihânî
Ele getüreler âb-i revânî
- 6 Yenemediler anun suyn ey cân
Neler etdiler ana dinle yârân
- 7 Lağımcılar edüb dülâb zâhir
Tulumbalar kuruldı yer yer âhir
- 8 Tulumbalar ile dönerdi dülâb
Çekildikçe yenilmez idi hiç âb
- 9 Dulablarda yanardı heb fenerler
Gece gündüz hemân durma dönerler
- 10 Tulumlar hem tulumbalar çekerler
Olukdan suyu yabana dökerler
- 11 Şu denlü dökdiler senge girânî
Kirec ile karışmış horasanı
- 50/a 1 Aralıklarımı heb rıhtım etdi
Kined ile anı muhkem pekitdi
- 2 Dediler çekmeyüz şimden gerü gam
Temel bünyâdı oldı şimdi muhkem
- 10 *Seng keşîden-i hammâllân (12 beyit)*
İşte zorluklar çıkınca, yine yeniçerilere baş vurulur.

- 11 Dahi hammâllar geldi araya
Velî olmadılar kaadir oraya
- 50/b 1 Yeniçerilerün güclüsi ey yâr
Edüb hammâllığı şevk ile tekrâr
- 2 Çeküb şevk ile bâr-i seng-ü¹⁸ hâki
Safâyile unuttılar helâki
- 3 Lağımcılıkları heb bunlar etdi
Şeh uğruna heb iş oldı vü bitdi
- 4 Edüb sakkaalığı yer yer yığitler
Biri birini sa'y ile öğütler
- 5 Kimisi mu'temed kimisi sakkaa
Kamusu etdi hizmet bî-ser-ü pâ
- 51/a 1 *Âmeden-i seyl ve pür şüden-i hendek-i*
temel (26 beyit)

Çok şiddetli bir fırtına kopar; yeniçeriler, başlarındaki Ali Ağa'nın idaresi altında, basan sellere hâkim olmaya boşuna çalışırlar. Bütün gece yağmur yağar, temeller su ile doludur. Ali Ağa yapı ustalarını bir müzakereye davet eder:

- 51/b 5 Dedi siz san'atun kâmillerisiz
Bu semtün siz dahı âkillerisiz
- 6 Hudâ'dan çünki böyle oldı takdir
Gerekdür edesiz def'ine tedbir
- 7 Tefekkür eyleyüb üstâdlar hem
Dediler var durur bir çâre muhkem

Bunun üzerine yeniçeriler kaza yerine gelme emrini alırlar.

- 52/a 5 *Sitâyış kerden-i Ağa be-yeniçeriyân (42 beyit)*

Bu esnada yetişmiş olan yeniçerilere Ali Ağa bir hitabede bulunur, meziyetlerini ve yaptıkları işi meth edip, Pâdişah'dan beklenecek olan imtiyaz ve hediyelere de işaret ederek onları kendilerinden beklenen şeyi yerine getirmeye davet eder. Bu sözler tesirsiz kalmaz ve Pâdişah'ın arzusu yine az zaman içinde yerine getirilir.

- 52/b 9 Sanasın hiç yağmur yağmamışdur
Temel âb ile hergiz dolmamışdur

Bu başarı için yeniçeriler ağası zabıt ve efradına çok büyük sitayişlerde bulunur. Yeniçeriler bu sitayişlerden canlanarak, işlere daha büyük hevesle devam ederler:

53/a 9 Şu denlü etdi hidmet cümle asker

Olunca tâ temel arza berâber

Ali Ağa bu vesile ile Pâdişah'dan bâzı ihsanlar diler.

54/a 4 *Reften-i Alî çelebi-yi defterdâr ve*¹⁹ *âmeden-i*

Hasan çelebi-yi detterdâr (28 beyit)

Müellif, bu bahiste bir iş kavgasından bahsediyor ki, mahiyetini aşağıdaki mısralardan öğreniyoruz:

5 Şeh-i kişver-güşâ Sultân Süleymân

Emîn etmişdi bir kulını ey cân

6 Balık-zâde demekle idi meşhûr

Ki tâ ola binâ anunla ma'mûr

7 Cefâ eylerdi ol pîr-ü cuvâna

Dediler yok rızâmuz bed zebâna

8 Velî etdi kamu neccâr-u bennâ

Şikâyet defterini cümle inşâ

9 Dediler yok günâhumuz bu işde

Bize zulmi hemân bu eyler işde

10 Keser hakkumuzu eyler cefâyı

Çıkarsa cümlemüz sürer safâyı

11 Varub Hünkâr'a edince şikâyet

Anun ahvâlini bir bir hikâyet

54/b 1 İşidicek gazab-nâk oldu Sultân

Dedi yokmı durur bir doğru ol Hân

2 Çıkardılar anı durmadı bir ân

Peşimân oldu kaldı deng-ü hayrân²⁰

3 Sıkındı mansıbını basdı hayret

Hele aldurmadı çok çekdi gayret

4 Gönül yapmaktır âdet tâ selefden

Gönül yıkmak acebmi nâ-halefden

5 Dediler bir kulun vardur Hasan nâm

Anun defter elindedür hem ahkâm

6 Hasan'dur nâmı vü fi'li hasandur

Anı medh eyler isem ben hasandur

10 Serâyına emîn edindi Sultân

Ana çok kıldı cûd-u lutf-ü ihsân

19 ü : ilâve

20 Ve : ilâve

11 İşidicek buyurdu Şâh-i devrân
Tevakkuf etmedi bir lâhza bir ân

55/a 1 Emîn etdi binâya Şâh-i âlem
Ki zulm olmaya incinmeye âdem

5 Değişe akçasını kem olanun
Vere hakkını hizmetler kılanun

55/a 11 *Kâtib-i hazret-i ağa (12 beyit)*

Müellif, aşağıdaki gibi, kalemin değerinden bahs eden bir kaç mısradan sonra şöyle der:

55/b 2 Kalemdür merkez-i ahvâl-i âlem
Kalemdür tercemân-i nutk-i âdem

ve Mustafa isminde bir kâtibden sitâyîşle bahseder ki, anlaşılan bu şahs bina emini yanında bir nev'i mutemed idi.

56/a 2 *Der beyân-ı Kovuk kemer (41 beyit)*

Bu sûretle Eyyûbî yine fırtınanın yaptığı hasardan bahse devam eder. Su 5-10 kulaç derinliğine varıncaya kadar birikmiş olduğundan dolayı suyu çekme zarureti hasıl olmuştur. Bu vazife Kapudan Paşa'nın uhdesine tevcih edilmiştir:

56/b 1 Re'isler hem azablar cümle vâfir
Kadinalı esirler dahı hâzır²¹

6 Be-rûz-u şeb çalışdılar muhassal
Su eksilmedi iş oldı mu'attal

Fakat bu ekip memnuniyet verici bir neticeye varamadığından, yine yenîçerilere başvurulur:

57/a 10 Çün anun emrini etdiler itmâm
Temel bünyâdına etdiler ikdâm

²¹ Zincire vurulmuş esirler. Bu kadına kelimesi ayrıca A. Tietze tarafından neşredilmiş ve XVII. asıra âid bir korsan romanında da (bk.: *Die Geschichte vom Kerkermeister-Kapitän, Acta Orientalia* c. 19 s. 194-210) kandinca (قدینجه) şeklinde geçer, krs. *agn. esr.* 174, not 1, Tietze, bizde (فدینتا) şeklinde yazılan bu kelimeyi haklı olarak İtalyanca cadena (zincir) ve çandelizza (bento demir halatı) kelimelerine bağlar.

Selânikî (s. 4) bunun yerine başka metinlerde de bulunan ve hakeza İtalyanca'dan gelen forsa yahut fursa (فورسه) kelimesini kullanıyor.

İki şekli, XVI. ncı asır şairlerinden Manisa'lı Derûnî'nin Âgenhî'ye nazire olarak yazdığı bir kasidede buluyoruz:

Kadine takdı ayağına çınarun sular

Sebzézâr-ı çemeni forsa gemi sandı gören

(bk. Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk şairleri* No. 73, s. 1159)

- 11 Gelüb iş üstine mi'mâr-i âlem
İki âlemde hergiz görmeye gam
- 57/b 1 Buyurdi etdiler rıhtımı a'lâ
Kireçle taşı döktiler serâpâ
- 2 Şu denlü etdi bünyâdını muhkem
Koparmaz bir taşını Zâl-ü Rüstem
- 6 Üleşdürdi ağa önde bıçaklar
İşe gelmeyenı dutdı ocaklar
- 7 O dahı buldı itmâmı kemâ-kân
Tevakkuf etmeyüb bir lahza bir ân
- 57/b 11 *Der beyân-i dülâb-i seng* (28 beyit)

Bu bahis, kullanılmış olan bütün inşaat malzemesi ile, taş ve demirle alâkadardır:

- 58/a 4 Ederdi her biri taş ile harbi
İnilerdî kaya vü taş darbi
- 6 Yonulan taşlar dutdı cihâm
Figân-u²² na're gümletdi zemânı
- 8 Eğer dülâbdan sorarsan ahvâl
Döner raksa girüb çün merd-i abdâl
- 58/b 2 Çeküb zahmet çeker bâlâya taş
Eder hizmetde taş ile savaşt
- 59/a 2 Eğer sorar isen âhenden ahvâl
Demür kalmadı geldi oldı pâmâl
- 3 Kined ile şu denlü oldı muhkem
Akıdurlar ana kursını her-dem
- 5 Demür kined ile içi dolubdur
Gören der sedd-i İskender olubdur²³
- 6 Ki gûyâ oldı mi'mâr ana Şeddâd²⁴
Anunçün şark-u garb ehli eder yâd
- 59/a 7 *Der beyân-ı kemer-i ibtidâ* (17 beyit)

İşler yavaş, fakat şuurlu olarak ilerler ve su kemerleri harabelerden tekrar yükselmeye başlar:

- 59/b 1 Binâ damı yürüdi ayak ayak
Yapub bennâ dibinden ana dayak

²² ü: ilâve.

²³ Büyük İskender'in, Ye'cüc-u Me'cüc'la başa çıkmak için muazzam bir set yaptırdığı rivâyet edilir.

²⁴ Şeddâd, cennetle boy ölçüşecek bir bahçe yapmak küstahlığında bulunmuştu, bu cihetle ekseriyâ meşhur mi'mar diye adı geçer.

- 3 Binâ günden güne buld' irtifâ'ı
Nite mâhun terakkide şu'â'ı
- 6 Anun reftârı kıldı Şâhı mesrûr
Sanasın kalbi oldı beyt-i ma'mûr
- 7 Çekildi iskeleler pâye pâye
Sanasın erdi her biri semâya

60/a 3 *Der kemer-i mükerrer-i âb-i revân* (24 beyit)

Su kemerlerinin tamiri bitmek üzeredir; bunlardan ilk olarak Mağlova kemeri işletildiğini görüyoruz:

- 5 İkinci kat kemer çün oldı peydâ
İkinci âsmân oldı hüveydâ

- 6 Anun üstinde bennâlar hevâda
Görinür murg-veş sakf-ı alâda

- 7 Binâ buldukça şâhâne terakkî
Ederdi Şâh ihsâna terakkî

- 9 Binâ çün çıkdı âbun menziline
Safâlar erdi sultânun diline

- 11 Binâ-i Mağlova çün buldı menzil
Uzun Kemerde ağa etdi mahmil

60/b 1 Temâm olunca ol nehr-i mu'azzam
Binâ yerlü yerin bulunca muhkem

- 2 Safâlar sürdiler heb cümle yekser
Dediler cümleten Allahü ekber

- 3 Meşâyih geldiler ser-cümle ey yâr
Dahî erbâb-i fakrun her ne kim var

- 4 Hatibler hem imâmlar cümle a'yân
Binâyâ hâzır oldı ehl-i îmân

- 6 Süreklü eyledi Şâh anda kurbân
Hisâbı yok sayılmaz dinle ey cân

- 7 Bular dahî du'âlar eylediler
Şeh-i mülke senâlar eylediler

- 10 Kemer suyını saldılar hemân dem
Ferah basdı cihânı kalmadı gam

61/a 6 *Der beyân-ı Uzun kemer* (25 beyit)

Uzun Kemer ile isimleri ayrıca zikr edilmeyen diğer kemerlerin bitmesi de çok sürmez.

- 61/a 9 İşt benden binâ ahvâlin ey cân
Uzun Kemer'ün işi oldı âsân

- 10 Dahı gayrı kemerler çok yıkılmış
Hemân onda degüldi cümle heb iş
61/b 1 Şu denlü kûşîş-ü sa'y eylediler
Beş on günün içinde neylediler
2 Şu denlü eylediler ihtimâmı
Mükemmel oldı her işler temâmı

Bunu müteakıyp Sultan Süleyman inşaat âmiri Ali Ağa ile mi'mârın refakatinde muhtelif kemerleri ziyâret etmiş ve herkesi hakiykatên bir hükümdar cömertliği ile memnun bırakmış, herkes de Pâdişah'a ve payitahtın tekrar kavuştuğu suya dualar etmiştir.

62/a 10 *Der beyân-i çeşmehâ-yi şehr-i Sitanbul* (47 beyit)

Bu mısra'lar(keza arkasında gelen Tercî'-bend V. 64/b altışar beyitlik kıtalardan mürekkep yedi kıta) asıl hükümdarın ihtimâmı ve Allah'ın inâyeti ile İstanbul'un su yollarından ve çeşmelerinden bol bol akan suların medhine hasr edilmiş olup nitekim aşağıdaki mısralar buna misal diye gösterilebilir.

- 62/b 5 Şu denlü gark-i âb oldı Sitanbul
Serâbken sır-i âb oldı Sitanbul
6 Sitanbul oldı gûyâ şehr-i Bursa
Var idi her kişide mihr-i Bursa
10 Akıtdı çeşmeler Şehr'e ferâvân
Niçe çeşme suları âb-i hayvân
63/a 6 Olub her çeşmenün tatlı zebânı
Verür teşnelere âb-i revânı
66/b 8 *Târih-i kemer-i cedîd-i âb-i revân* (5 beyit)

Bu büyük hâdise için Eyyûbî bir tarih düşürmüştür ki son mısraı şu şekildedir:

پادشه صو بولنه يادى ينه على كمر

Sene 972 (9/VIII/1564 de başlar)

67/a 4 *İhsân-ı Sultân be-yeniçeriyân* (14 beyit)

Başlığından da anlaşıldığı gibi bu kısım, mütad tâbirlerle Pâdişah'ın yeniçerilere yaptığı ihsânlardan bahseder.

67/b 8 *Der beyân-ı cısr-i Çekmece-i Kebîr* (22 beyit)

Eyyûbî, ilâveten kemerleri yıkan büyük fırtınada hasara uğramış Büyük-Çekmece köprüsünün yeniden yapılmasını anlatır. Pâdişah, henüz hangi binanın yapılmamış olduğu sualine şu cevabı alır:

68/a 6 Ki Büyük Çekmece'nün cısrını seyl

Yıkub virân edübdür şöylece bil

Bunun üzerine mi'mâr (Sinan)'a tâmir için emr verildiğini görüyoruz.²⁵

Netice — Gerek büyük fırtına, gerekse Kapudan Paşa'nın tamirat işlerine çağırılması hâdiselerinin eserde iki defa işlenmiş olması, yukarıki hülâsaları dikkatle takibetmiş olanların bilhassa gözlerine çarpacak bir keyfiyettir. Vak'alardaki bu ikilik, ihtimalden uzak bulunduğu gibi, yazmanın ve metnin vaziyeti; müstensihin bir hatâ yapmış olması şüphesine de imkân bırakmıyor²⁶. Bu keyfiyet, en akla yakın şekilde, Eyyûbî'nin, bu vekayii iki kere nazmetmiş olmasıyla ve metni yazar-ken de arada hâsıl olan tezadı nazar-ı itibara almaksızın her ikisini birden kitabına dâhil etmiş bulunmasıyla izah edilebilir. Bununla beraber işin bu tarafı, *Menâkıbnâme*'nin değerlendirilmesi husûsunda ehemmiyeti hâiz olmayıp eser, tarihî kaynak olmak bakımından, tasvirlerinin gayet kısa ve çok umumî şeyler oluşu dolayısıyla, kıymetsizdir. Aynı hüküm, Sultan Süleyman'ın yapı faaliyetlerinden bâhis, bahisler içinde değerini muhafaza etmekle beraber su yollarının yeniden yapılmasıyla alâkalı kısımlar, müspet taraflarının öyle umduğumuz kadar çok olmasına rağmen şimdiye kadar ma'lûm menbalara nazaran yeni ma'lûmat vermektedir. Bunlardan en mühimi eserini 1599'da bitiren Selânikî'dir (s. 3 vdd.). Buradaki ma'lûmatla diğer bâzı bilgileri, K. O. Dalman'ın Valens su kemeri mevzulu esaslı tedkiykine ilâve edilmiş olan ve çok zengin malzemeler ihtiva eden «İstanbul su yolları tarihine ait Türk kaynakları» bölümünde P. Wittek tarafından Almanca'ya tercüme edilmiştir.²⁷

1) Uzun-Kemer ve Kovuk-Kemerde çalıştırılan Kapudan Paşa (Piyâle Paşa) deniz efradının başarı gösteremeyişi. Selânikî, bu işin Piyâle Paşa ve Ali Ağa'ya tevdi edilmesini yazıyorsa da hangi kemerlerde vazife aldıklarını tasrih etmediği gibi Piyâle Paşa'nın emrindekilerin muvaffakiyetsizliğini de zikr etmiyor.

2) İş kavgası, binâ emini Balık-zâde Ali'nin azli ve yerine Ha-

²⁵ Bk. Sâ'î, Tezkiret-ül-bünyân s. 40; Peçevî I, 424; Selânikî 4; Evliya Çelebi III, 289 vdd. Kitabeleri Halim Baki Kunter tarafından neşrolundu: Kitabelerimiz (Vakıflar Dergisi II, 431-455, Ankara 1942) s. 448 v.d. No. 1. ve 2. Sâ'î, Sinan türbesinde bulunan ve onun için yazdığı bir şiirinde de bunun bahsî geçiyor *Hâdikat-ül-Cevâmi* I, İstanbul 1281, s. 199, No. 14).

²⁶ Yalnız bir tek yazma ma'lûm olduğu için belki de müellif hatt-ı desti olabilir.

²⁷ Knut Olof Dalman: *Der Valens-Aquaedukt in Konstantinopel* (Istanbul Forschungen Bd. 3) Bamberg 1933, s. 58-83. Selânikî'nin verdiği ma'lûmat, bu eserde 71-74. sahifelerdedir.

san'ın tayini; Selânikî'de yoktur. Bu Balık-zâde S O. III, 501 de²⁸ zikri geçen ve Selim II. devrinde Şikk-ı sâni defterdârı olan Balık-zâde Ali Efendi olsa gerektir. Halefine gelince bu da S O. II, 122 de kaydedilen Serez'li Hasan Çelebi olabilir ki, önce şehremini, daha sonra Haleb defterdârı olmuş ve 990(26.1.1582 de başlar) da ölmüştür.

3) Eyyûbî'ye göre ilk önce Mağlova Kemerî'nin tâmiri bitmiştir. Burada, Sâ'î'nin Tezkiret-ül-bünyân'ında (s. 40) olduğu gibi yıkılan ve sonradan yeni inşa olunan kemerler arasında Mağlova Kemerî ile Uzun Kemer'in ismi geçiyor, fakat fazla olarak Kovuk Kemerden de bahs ediliyor; Selânikî'de ise yalnız Uzun Kemer zikr edilir.²⁹

4) Bina emininin yanına kâtip olarak Mustafa adında bir zatın verildiğini görüyoruz.

5) Eyyûbî'nin, mi'mâr (Sinan)'a bütün bir bahis tahsis ettiği halde Sinan ismini hiç zikretmemesi bir tesadüf eseri olsa gerektir. Çünkü yazımızın başında da kaydettiğimiz gibi, Eyyûbî, yeniçeri ağası Ali Ağa ile efradının başarılarını bilhassa tebarüz ettirmekten herhalde bir fayda umuyordu. Umumiyetle tamirat işlerinin âmiri olarak adı geçen bu Ali Ağa her halde S O. III, 500 de zikredilen, önce yeniçeri ağası, ve daha sonra 975 (8.VII.1567 de başlar) de Kapudan Paşa olan Müezzîn-zâde Ali Paşa olmalıdır.

6) Menâkıbnâme, diğer kaynaklara uygun olarak tamirat işlerinin 972 (9.VIII.1564 de başlar) senesinde bittiğini söyler.³⁰ Selânikî'deki izahâtın vuzuhsuzluğu, o müverrihin bu işi, su yollarının inşası meselesiyle karıştırmamasından ileri gelmektedir; bu suretle su yollarının inşası orada yanlışlıkla 972 senesi hâdiseleri arasında görünür.

Bu münasebetle Selânikî, su kemerlerinin tamirat işinin «ser-i mi'mârân-i cihân ve mühendisân-i devrân» Sinân Ağa'ya verildiğini söylemekle beraber bu su tesisatının bir zimmi olan Kiriz Nikola tarafından inşa olduğunu kayı ediyor. Selânikî, su yollarının inşası işine muhalif bulunan Rüstem Paşa'ya temayül göstermekle beraber yine de Sinan'ın ismini zikr etmemesi şâyân-i hayrettir. Bu mesele Kiriz Nikola'nın «su yolları tesisatının teknik mütehasısı» olmasıyla izah edilebilir.

²⁸ Mehmed Süreyyâ, *Sicilli Osmanî*, İstanbul 1311.

²⁹ Ayrıca *Tuhfet-al-mi'mâriye* (Zarif Orgun, Sinan'a âid yeni bir vesika, *Arkitekt* c. 10, s. 25-29) s. 28.

³⁰ Selânikî (ayn. esr.) ve 18 Muharrem 972 (25.VIII.1564) tarihli bir vesika (Dalman-Witteck, ayn. esr. 74 v.d.)ya göre. Fakat su yolları tamiratının daha da devam ettiğini Wittek'te tesbit etmiştir (ayn. esr. 59).

Cünkü adı geçen bir tarafta mi'mâr diğerk tarafta su yolcu mütehasşısı olarak gösteriliyor. Şu halde Kiriz Nikola'nın Mi'mârbaşı Sinan'ın emrinde çalışmış olduğu düşünülebilir.³¹

Hadikat-al-Cavâmi'de kendi ismini taşıyan (mescidi yaptıran Mahmud Ağa'nın su yollarının inşası sırasında bina emini ve 999 (1590/91) de ölmüş olan Şeydi Bey'in «Süleymaniye suları mecrasına emin» olduğu zikrediliyor.³²

Menâkib-ı Sultan Süleyman'ın kıymeti, hâdiselerin naklinden ziyâde tasvir tarzında aranmalıdır. Mühim bir şâirin eseri olmamakla beraber bu eser, canlı ve hoş bir dille su yolları tesisatının muasırlar üzerinde bıraktığı kuvvetli intıbaları aksettirir. Osmanlı tarihçiliğinde pâdişahların yapı faaliyetleri üzerinde umûmiyetle gayet muhtasar şekilde durulduğunu da göz önünde tutarsak bu küçük eserin hiç olmazsa yapı tarihine âit kısmının neşrini, İstanbul şehri tarihi bakımından arzuya şayan buluruz.

³¹ Bu mes'ele için bk. Wittek *ayn. esr.*

³² *Hadikat-al-Cevâmi'* I, s. 205 No. 30 ve s. 162 No. 20.